

stateerd. Microscopisch vond men in het weeke verhemelte en de epiglottis karakteristieke tuberkels met reuzencellen en KOCH'sche bacillen.

CATTI gelooft, dat het pharyngo-laryngeale type der miliair-tuberculose misschien niet zoo zeldzaam is, en dat onder sommige langzaam verloopende, raadselachtige en met hartzwakte letaal eindigende gevallen van gediagnostiseerde diphtherie dergelijke ziektevormen schuilen.

H. BURGER.

Vier gevallen van pyosalpinx werden door LENNANDER (Upsala) volgens de sacrale methode geopereerd. (*Wiener klin. Wochenschrift*, n°. 36 en 37, 1894).

In twee der gevallen werd, volgens den voorslag van HOCHENEGG, het os coccygis geëxstirpeerd, en de vagina gespleten. Een der beide patiënten had een dubbelzijdige pyosalpinx en een groot absces in het rechter ovarium; bij de andere waren de adnexen beiderzijds door adhaesies gefixeerd, en bovendien de rechter tuba met etter gevuld; zoowel in het eene als in het andere geval lagen de adnexen diep in het kleine bekken. In twee andere gevallen werd resectie van het os sacrum verricht, en wel éénmaal volgens KRASKE-HOCHENEGG, (definitieve resectie) en éénmaal volgens SCHLANGE (temporaire resectie, met omklappen van het door spieren en huid bedekte, losgezaagde stuk van het os sacrum naar beneden). De drie eerstgenoemde patiënten genazen; de laatste stierf; bij de sectie werd miliair-tuberculose van het peritoneum geconstateerd.

Schrijver heeft de ervaring opgedaan, dat bij de sacrale wijze van opereeren de peritoneaal-holte gemakkelijk voor het invloeien van etter kan worden bewaard. Lezing der vrij uitvoerig medegedeelde ziekte-histories geeft den indruk, dat in de gegeven gevallen de vaginale totaal-exstirpatie op minder ingrijpende wijze tot even gunstige resultaten zou hebben gevoerd.

CATHARINE VAN TUSSENBROEK.

INGEZONDEN.

PSYCHIATRISCH ONDERWIJS IN NEDERLAND.

(*Vervolg*).

Uit het door mij (*Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde*, Dl. II. n°. 17) medegedeeld Rapport blijkt, dat door het overlijden van SCHROEDER VAN DER KOLK geenszins plaats was gekomen voor een opvolger van het onverplicht door hem gegeven onderwijs in psychiatrie, die als een onderdeel van de geneeskunde beschouwd werd, en nog te minder bij den Hoogleraar in anatomi-

mie en physiologie tehuis behoorde — ten anderen, dat de behoefte aan dit speciaal onderwijs bestaat en buitenslands geformuleerd was uitgesproken; — en eindelijk, dat aan de Utrechtsche Academie de gelegenheid zou te vinden zijn, dat onderwijs te geven; terwijl in de bij dat Rapport overgelegde voorstellen van Dr. JESSEN en Prof. SOLBRIG en de daarover gevoerde discussies al wat te weten noodig was over de oprichting van leerstoelen voor psychiatrisch onderwijs en klinieken, uitvoerig uiteengezet was.

Den eersten stap, in de goede richting gedaan, danken wij aan den Heer Mr. W. J. VAN HOYTEMA, Advocaat-Fiscaal van het Hoog Militair Gerechtshof, tevens Secretaris van het college van Curatoren der Utrechtsche Academie (1859—1874), die tot de ontdekking was gekomen, dat de kweekelingen der Militaire Geneeskundige School, en dus ook de Officieren van Gezondheid, geen onderwijs in psychiatrie ontvingen; waartoe in 1863 een onjuiste diagnose omtrent toerekenbaarheid van een officier aanleiding had gegeven, omtrent welke ik mij bij een mij opgedragen nader onderzoek, in tegenovergestelden zin had uitgesproken en mijn uitspraak binnen weinige dagen ten volle werd bevestigd; — redenen genoeg voor iemand, als de Heer VAN HOYTEMA, die zaak ter hand te nemen, en mij later te verzoeken, hem de noodige inlichtingen te geven, om deze gewichtige aangelegenheid verder tot een gewenscht resultaat te brengen, waaraan ik door mijn Rapport voldeed, dat ik 16 December 1865 inleverde.

Nergens werd op dat oogenblik in ons land speciëel onderwijs in psychiatrie gegeven, schoon het niet aan leerkracht ontbrak, maar aan de nietvoldoende erkenning der bestaande behoefte, zoowel bij de Regeering als aan de Hoogeschoolen, als ook aan geschikte gelegenheden.

Prof. SCHNEEVOOGT had zijn vruchtbaar onderwijs aan het Amsterdamsch Athenaeum moeten staken, toen hij in 1861 het Buitengasthuis verliet, en Dr. HUËT aldaar was daarin niet geheel zijn voorganger gevolgd. Dr. RAMAER, nog te Zutphen, vond aan de andere Hoogeschoolen geen open ooren, — Dr. ROËLL had om gezondheidsredenen reeds Dordrecht moeten verlaten, en zijn opvolger, Dr. DONKERSLOOT, zou zeker een leerstoel niet versmaad hebben; terwijl alle gestichten, behalve dat te Utrecht en het Amsterdamsch Buitengasthuis, te ver verwijderd waren van scholen van Geneeskundig Onderwijs, om in aanmerking te kunnen komen, zoodat ik, als Geneesheer-Directeur van het Utrechtsch Gesticht, alleen in aanmerking komen kon, zijnde het reeds toen erkend, dat dit onderwijs alleen door hem, die aan het hoofd van het gesticht staat, met vrucht kan gegeven worden.

Er verliep nu nog slechts ruim één jaar, voordat de onderhandelingen tusschen H.H. Curatoren en H.H. Regenten van het Gesticht enerzijds en de Regeering anderzijds tot het gewenschte resultaat leidden en ik mij tot het geven van psychiatrisch onderwijs leende, op de eenige voorwaarde dat mij geen andere Academische werkzaamheden zouden worden opgedragen, en de door mijn nieuwen werkkring aan de Inrichting onttrokken werkkraft behoorlijk zou worden vervangen 1). Zoodat bij Koninkl. Besluit van 24 Mei 1867 mij, met den titel van Hoogleraar, het geven van psychi-

1) Zie bijgaande noot.

atrisch onderwijs aan de Utrechtsche Academie werd opgedragen, terwijl de Regeering het Gesticht voor de noodige uitgaven met een jaarlijksche bijdrage van f 1000 schadeloos zou stellen.

Door Prof. DONDEERS onderricht, dat alle voorbereidende vakken van anatomie en physiologie door hem voldoende werden onderwezen en dat alleen doctorandi en kweekelingen van het laatste jaar mijn colleges zouden volgen, heb ik die spoedig alleen clinisch gegeven, aanvankelijk voor een groot aantal belangstellenden, totdat in ditzelfde jaar reed; het gerucht liep, dat de Militaire Kweekschool zou worden verplaatst en het onderwijzend personeel aanschrijving kreeg, 1 October 1868 zich in Amsterdam beschikbaar te stellen, niettegenstaande de Minister van Oorlog in de Memorie van Beantwoording der begroting van 1887 verklaard had, „dat op de Militaire „Kweekschool te Utrecht de opleiding op een wijze plaats heeft, die alleszins „beantwoordt aan de billijke eischen aan een Militairen Arts te stellen.”

Terwijl dus voor Utrecht de Militaire Kweekschool verloren ging en voor de Hoogeschool de voortreffelijke gelegenheid van het Militair Hospitaal te kunnen profiteeren, verloor ik mijn hoorders, die het Amsterdamsch Athenaeum ten goede kwamen, zoodat Prof. SCHNEEVOOGT zich geroepen gevoelde, in 1868 opnieuw onderwijs te geven in psychiatrie en neuropathologie 1), waaraan zijn overlijden reeds in 1871 een einde maakte, terwijl Dr. G. L. D. HUËT getuigde, dat hem daarbij vele belemmeringen in den weg stonden, „want ook nu kon hij niet vrij ook over het onmisbare materiaal voor praktische oefening beschikken, dat hem in 1862 ontzonken was, en hem tot „zijn groot leedwezen genoodzaakt had zijn onderwijs te staken”.

Dat ik bij mijn onderwijs, als Geneesheer-Directeur, de vrije hand had en daardoor over mijn materiaal kon beschikken, naarmate mijn hoorders alleen in de College-kamer met krankzinnigen in aanraking kwamen, of wel enkele gevallen in de afdeeling 3de klasse door mij aangewezen werden en ook dáár buiten de gewone uren werden waargenomen, heeft mij alleen in staat gesteld met eenige vrucht onderwijs te geven, zoolang daaraan geen grootere eischen werden gesteld dan toen ik het aanvaardde; — doch was ik van de onvolledigheid steeds overtuigd, die ik nimmer aarzelde te erkennen en herhaaldelijk met klem uitsprak, toen het ontwerp der Wet op het Hooger Onderwijs in de Kamer, en de Wet van 28 April 1876 zelve den 1sten October 1877 in werking kwam, waarvan Art. 43 bepaalt, dat minstens aan één Universiteit onderwijs gegeven wordt: 3°. in de faculteit der geneeskunde: a. in de psychiatrie; zooals ik dan ook nog het vorige jaar in mijn rede ter gelegenheid der feestelijke viering van het 100-jarig bestaan van het Utrechtsch Geneeskundig Gezelschap *Matthias van Geuns*, mijn onderwijs *onvolkomen* genoemd heb. Toen dan ook door die Wet *volkomen* onderwijs voorondersteld werd, rekende ik de mij gegeven opdracht geëindigd, en toen geopende onderhandelingen over een aanstelling als Lector afstuitten op de door mij verlangde toevoeging van een officiëlen

1) Conf. *Openingsrede, gehouden bij de hervatting der lessen over psychiatrie en neuropathologie, aan het Athenaeum Illustre te Amsterdam, op 20 Januari 1868, door Prof. G. E. V. SCHNEEVOOGT.*

assistent, door mij uit het traktement te bekostigen, heb ik het in het belang van het onderwijs geacht, aan H.H. Curatoren te kennen te geven, dat ik met het geven van psychiatrisch onderwijs in 1878 zou eindigen, wat in het *Album Studiosorum* minder juist is uitgedrukt: „ob vota quaedam non impe-„tratar, rogatur suo rube donatus est”, doch daarentegen al te waardeerd doch naar waarheid door den Rector Magnificus in zijn Verslag van de lotgevallen der Universiteit, 1888—1889 gememoreerd is 1).

Nog vóór de benoeming van Dr. WINKLER tot Lector had Dr. A. DE JONG, eerder Geneesheer aan het Delftsch Gesticht, zich als Privaat-docent in de psychiatrie bij de Amsterdamsche Universiteit gevestigd, en staat hij mij toe, hier mede te deelen, dat hij dáár in de cursussen van 1879, 1880 en 1881 de psychopathologie heeft gedoceerd, terwijl hem daarbij bleek, dat het onderwijs in psychiatrie groote levensvatbaarheid had, blijkens zijn altijd goedbezette colleges en klinieken — zijnde door hem het onderwijs theoretisch één uur per week gegeven, en de klinische demonstraties één uur in het Israëlietisch Gesticht en één uur in het Buitengasthuis — welk laatste dus opnieuw dienst deed, maar spoedig voor het onderwijs in psychiatrie en zenuwziekten een nog grooter rol zou spelen, toen de Geneesheer-Directeur, de Heer J. VAN DEVENTER, sedert 1885, in qualiteit van Privaat-Docent in psychiatrie, aan de Amsterdamsche Universiteit onderwijs in dat vak gaf; hebbende hij steeds een overgroot materiaal ter beschikking, zoowel krankzinnigen en minderwaardigen als normaal getempereerden, zoodat hij voor de klinische demonstraties steeds goed was toegerust zooals dit thans ook in Meerenberg het geval wordt. De studenten hebben steeds groote belangstelling getoond, zelfs thans te Meerenberg, ondanks den afstand en de reiskosten, daar de studenten des Zaterdag drie uren onderwijs te Meerenberg ontvangen en zelfs in dezen cursus het auditorium uit meer dan 40 personen bestaat — waaruit ten volle blijkt, dat deze voortreffelijke en onvermoeide leerkracht door zijn verplaatsing uit het Wilhelmina-Gasthuis, ook voor de Amsterdamsche Universiteit, niet is verloren gegaan.

Het is nu aan de Hooge Regeering den wettelijken docent der psychiatrie en aanverwante vakken in de gelegenheid te stellen, zijn onderwijs volledig te kunnen geven naar de tegenwoordige eischen daarvan aan de Duitsche Hoogeschoolen gedaan. — Doch ik ben niet maar Prof. WINKLER is aan het woord!

Utrecht, 8 November 1894.

Prof. Dr. VAN DER LITH.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

NEW-YORK. — Volgens de *med. Record* 19, 1894 komt het in Amerika herhaaldelijk voor, dat practici, door een of ander diploma gedekt, in relatie

1) Zie bijgaande noten.